

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПАСАЖКО Тарас Сергійович

УДК 330.567.25:330.322(477)

**ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ЗАОЩАДЖЕНЬ НАСЕЛЕННЯ В ІНВЕСТИЦІЇ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Чернігів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі публічного управління та менеджменту організацій Чернігівського національного технологічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Дука Анастасія Петрівна,
Чернігівський національний технологічний університет
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри публічного управління та менеджменту
організацій.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
Онишко Світлана Василівна,
Університет державної фіскальної служби України,
завідувач кафедри фінансових ринків;

доктор економічних наук, професор
Прокопенко Валерія Юріївна,
Міжнародний інститут інноваційних освітніх технологій,
директор.

Захист відбудеться «27» грудня 2019 р. о 12³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.04 у Чернігівському національному технологічному університеті за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, ауд. 318.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий «26» листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

В. В. Виговська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Фундаментальні зміни світової парадигми фінансового регулювання внаслідок фінансово-економічної кризи 2008 року привели до активізації стимулювання кредитування реального сектору й нової індустріалізації 4.0 в розвинених країнах. Сучасна динаміка глобального середовища спонукає Україну до пошуку інвестиційних ресурсів, спроможних забезпечувати фінансову стабільність економіки, платоспроможний попит на продукцію національних товаровиробників і, з рештою, підвищувати рівень фінансової безпеки країни. Вагому роль у цьому, на тлі зниження інвестиційної привабливості економіки України, відіграють саме заощадження. Проте в Україні заощадження населення як інвестиційний ресурс економіки залишається недооціненим унаслідок деструктивної дії багатьох соціально-економічних та політичних факторів. Зниження купівельної спроможності громадян та зменшення реальних доходів населення, інфляція та девальвація, численні банкрутства учасників ринку фінансових послуг сприяли суттєвому зниженню схильності населення до заощаджень.

Саме тому в сучасних реаліях розвитку економіки України актуалізується питання пошуку нових підходів, інструментів та важелів впливу на процес трансформації заощаджень населення в інвестиції. За цих обставин виникає потреба розгляду функціонування трансформаційного фінансового механізму, в якому активно поєднуються цілеспрямовані дії державних установ, що створюють відповідні економічні умови, та приватних інститутів, які спроможні сприяти залученню заощаджень населення в процесі розбудови національного господарства.

Дослідженню питань формування, використання заощаджень населення в економіці та їх трансформація в інвестиції всебічно досліджувались у працях таких західних економістів: С. Брю, Дж. М. Кейнс, Дж. Кемпбел, Б. Кешель, Р. Лукас, Р. Макконел, А. Маршалл, А. Модільяні, Г. Менк'ю, Д. Сакс, Л. Самерс, П. Самуельсон, Р. Солоу, А. Сміт, Р. Тейлер, Р. Фішер, М. Фрідмен, Дж. Р. Хікста й інші. Окремим аспектам фінансового механізму трансформації заощаджень в інвестиційний ресурс економіки, зокрема через функціонування ринку фінансових послуг, присвячені наукові праці таких українських учених, як М. Алексеєнко, О. Василик, В. Виговська, О. Ватаманюк, О. Гонта, Н. Дорофеева, М. Дубина, А. Дука, В. Жупанін, С. Захарін, В. Ільчук, О. Кириленко, Т. Кізима, А. Крисоватий, О. Ковалюк, О. Ковтун, М. Крупка, С. Лондар, І. Лютий, В. Міщенко, Є. Носова, С. Онишко, В. Опарін, С. Панчишин, Л. Примостка, В. Прокопенко, А. Рамський, М. Савлук, Я. Стельмашенко, Н. Ткаченко, В. Тропіна, Л. Шинкарук, С. Шкарлет та ін.

Відаючи належне ґрунтовним науковим напрацюванням зазначених економістів-дослідників у напрямі розвитку теорії, методології та практики формування та використання заощаджень населення, варто зауважити, що окремі питання трансформації таких заощаджень в інвестиції залишаються невирішеними. Зокрема, потребують комплексного дослідження мотиви

заощаджень населення, чинники їх поділу на інвестиційні ресурси та пасивні заощадження, формування складових фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції, оцінка інвестиційного потенціалу заощаджень населення та підходів до його реалізації. Актуальність, складність, практична значущість та недостатня опрацьованість зазначених питань обумовили вибір теми дисертації, визначили мету, завдання, об'єкт, предмет логіку та зміст дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт:

– Київського національного університету імені Тараса Шевченка за комплексною науково-дослідною держбюджетною темою «Модернізація економіки України на засадах сталого соціально-економічного розвитку: закономірності, протиріччя, ризику» (номер державної реєстрації 11БФ040-01) за підрозділом «Фінансовий механізм державного регулювання економічного розвитку», у межах якої автором розвинуто теоретичні засади формування фінансового механізму трансформації заощаджень населення в цілях модернізації економіки;

– Чернігівського національного технологічного університету за темами: «Інноваційний розвиток національної економіки на рівні проектно-орієнтованих підприємств» (номер державної реєстрації 0118U006805), у межах якої автором проаналізовано актуальні тенденції участі фінансово-кредитних установ у реалізації інвестиційних проектів промислових підприємств; «Формування новітніх принципів децентралізації системи управління державою» (номер державної реєстрації 0114U004425), де автором обґрунтовано напрями залучення заощаджень до розвитку територіальних громад.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних і розроблення практичних засад формування фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції для забезпечення економічного зростання України.

Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішені такі **завдання**:

– розвинути наукові погляди на економічний зміст заощаджень населення та розкрити їх об'єктивну необхідність для фінансування економіки країни;

– виявити специфічні риси та параметри ощадної та інвестиційної активності населення в Україні;

– здійснити теоретичну концептуалізацію структури фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції з урахуванням світового досвіду;

– висвітлити тенденції формування заощаджень населення та їх розміщення на фінансовому ринку України;

– охарактеризувати світовий досвід використання заощаджень населення як джерело інвестицій у розвиток економіки;

– обґрунтувати перспективи та стратегічні імперативи трансформації заощаджень населення в інвестиції;

– сформулювати комплекс науково-практичних рекомендацій щодо активізації схильності населення інвестувати заощадження в економіку країни;

– визначити основні шляхи вдосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції в економіку України.

Об'єктом дослідження є процеси формування та розміщення заощаджень населення.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні основи формування та функціонування фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції України.

Методи дослідження. У дисертації використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, що забезпечило реалізацію цілей та завдань дослідження, зокрема: аналіз та синтез, історико-логічний – для узагальнення та систематизації підходів до трактування таких понять, як «доходи населення», «заощадження населення», «ощадна та інвестиційна діяльність населення» (п. 1.1); системний та структурно-логічний – під час дослідження структури та основних елементів фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції в економіку (п.п. 1.2, 1.3); аналіз трендів – у процесі аналізу динаміки заощаджень населення в Україні та ключових форм їх накопичення (п.п. 2.2, 3.1); компаративний аналіз – під час дослідження та порівняння тенденцій щодо формування та використання заощаджень населення як джерела формування інвестиційних ресурсів економіки розвинутих країн та країн, що розвиваються (п. 2.3); узагальнення – для обґрунтування основних пріоритетів та напрямів активізації заощаджень населення в Україні; кореляційно-регресійний аналіз – для виявлення впливу макроекономічних показників на динаміку формування заощаджень населення в економіці України (п.п. 3.2, 3.3); графічний метод – для візуалізації структурно-логічних зв'язків фінансового механізму трансформації заощаджень населення та аналітичних даних.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, що регулюють діяльність фінансових установ в Україні, програмні документи державних органів влади України, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Національного банку України, Державної служби статистики України. У роботі використано наукові публікації вітчизняних та закордонних учених, офіційні періодичні видання, ресурси мережі Інтернет, власні розрахунки автора.

Наукова новизна одержаних результатів. До найбільш вагомих результатів, які визначають наукову новизну дисертаційного дослідження, належать такі:

удосконалено:

– класифікацію заощаджень населення за рахунок її доповнення додатковою ознакою – ступінь участі таких заощаджень в економічних та інвестиційних процесах (пасивні, умовно-активні, активні), що дозволило

окреслити специфіку схильності населення до ощадної та інвестиційної діяльності, обґрунтувати її взаємозв'язок з умовами функціонування фінансового ринку та дієвістю форм і методів трансформації заощаджень населення в інвестиції;

– науково-практичний підхід до з'ясування сутності та структури фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції економіки, за якого, на противагу від наявних, пропонується при розробці інформаційного забезпечення фінансового механізму концентрувати увагу на асиметрії інформації ринку фінансових послуг як його внутрішньоіманентній властивості, що дозволить за особливостями її прояву виявляти на ринку фінансових послуг скриті характеристики та дії, і на цій основі підвищити фінансову обізнаність населення щодо вибору потенційних форм заощаджень, їх ризиковості та впливати на ощадно-інвестиційну поведінку населення;

– методичний підхід до оцінювання сучасного стану використання заощаджень населення як потенційного інвестиційного ресурсу економіки, який з позицій кількісного та якісного вимірювання, на відміну від існуючих, дає змогу комплексно оцінити суперечності між обсягами залучення заощаджень з інвестиційною метою, схильністю населення до ризику при виборі форми заощаджень, розвитком ринку фінансових послуг та станом економіки країни. Це досягається через реалізацію запропонованих етапів проведення комплексної діагностики: структури доходів та витрат населення, особливостей діяльності основних суб'єктів ринку фінансових послуг, обсягів акумульованих умовно-активних та активних заощаджень;

набули подальшого розвитку:

– термінологічний апарат у частині уточнення змісту дефініції «заощадження населення», в якому, на відміну від наявних, ґрунтуючись на положеннях поведінкових фінансів, акцентовано увагу на виборі форми заощадження з огляду на очікування компенсації зміни вартості грошей у часі. Це сприяло поясненню специфічних рис ощадної та інвестиційної поведінки населення і на цій основі обґрунтуванню пропозиції щодо визнання заощаджень;

– наукове обґрунтування фінансової поведінки населення в частині виокремлення його специфічних рис через диференціацію схильності населення до ризику при прийнятті рішень про вибір форм заощаджень. Це стало науковим підґрунтям для розробки пропозицій щодо раціоналізації ощадної та інвестиційної діяльності населення;

– теоретичний базис формування ощадно-інвестиційної поведінки населення в частині розкриття її сутнісних характеристик (індивідуальність, схильність до ризику, орієнтованість на генерування доходів або збереження вартості, процес пошуку компромісу між очікуванням доходу та уникненням витрат). Це дало змогу поглибити праксеологічне підґрунтя формування фінансового механізму трансформації заощаджень в інвестиції за рахунок виокремлення причин схильності населення вибору пасивної форми заощаджень порівняно з активною (низький рівень довіри до держави як

інституту захисту прав інвестора, низький рівень довіри до інвестиційних форм акумулювання заощаджень);

– обґрунтування пропозицій щодо стимулювання трансформації заощаджень населення в інвестиції, які, на відміну від усталених, ґрунтуються на положеннях процесуальної теорії мотивації та спрямовані на зростання активних і умовно-активних заощаджень населення при одночасному зменшенні пасивних, зокрема: зниження рівня тінізації доходів населення шляхом забезпечення транспарентності та зменшення фіскального тиску при їх формуванні; створення умов для зростання рівня довіри до інститутів фінансового ринку шляхом додаткових гарантій; підвищення рівня фінансової грамотності населення через активізацію просвітницької діяльності основних учасників фінансового ринку; забезпечення захисту прав громадян при формуванні та використанні заощаджень. Це дозволить забезпечити ефективну взаємодію населення з основними учасниками фінансового ринку та необхідні передумови зростання умовно-активних та активних заощаджень в економіці.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних практичних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення.

Окремі результати дисертаційної роботи знайшли своє практичне використання в діяльності:

– ПАТ «Банк інвестицій та заощаджень» при вдосконаленні депозитної політики банку (довідка № 173/14 від 20 серпня 2016 р.);

– Кредитної спілки «Освіта» Київського національного університету імені Тараса Шевченка при розробці пропозицій щодо диверсифікації інструментів залучення заощаджень населення та оцінці ринкових позицій спілки на ринку кредитування України (довідка № 16/03/17–1 від 16 березня 2017 р.);

– Громадської Організації «Асоціація Інвестиційних Професіоналів» при розробці рекомендацій щодо відновлення довіри населення до фінансового сектору України як умови трансформації пасивних заощаджень в активні (довідка № 011/19 від 15 вересня 2019 р.).

Результати дисертаційного дослідження використані в навчальному процесі Чернігівського національного технологічного університету при викладанні дисциплін «Фінансовий ринок», «Інвестиційний менеджмент» (довідка № 305/08-241 від 26.02.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним дослідженням. Наукові результати, розробки, висновки та рекомендації, що викладені в дисертації і виносяться на захист, одержані автором особисто. Внесок автора в працях, опублікованих у співавторстві, відображено в списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідались, обговорювались і отримали схвальну оцінку на 7 міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема:

VII Міжнародній науково-практичній конференції «Глобальні тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Київ, 2011 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Київ, 2012 р.); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Київ, 2012 р.); X Міжнародній науково-практичній конференції «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Київ, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Quantitative methods in accounting and finance» (м. Київ, 2013 р.); Науково-практичному круглому столі «Проблеми застосування відповідальності за ухилення від сплати податків» (м. Сімферополь, 2013 р.); XI Міжнародній науково-практичній конференції «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України» (м. Київ, 2014 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Фінансова безпека в системі забезпечення національних економічних інтересів: проблеми та перспективи» (м. Полтава, 2015 р.).

Публікації. Основні положення, висновки й результати дослідження опубліковані у 18 працях, у тому числі: 4 – у виданнях іноземних держав обсягом 2,0 друк. арк., 7 статей у наукових фахових виданнях України та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних, 7 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій становить 8,15 друк. арк., з них особисто автору належить 7,95 друк. арк.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 195 сторінках. Робота містить 51 рисунок, 10 таблиць, 14 додатків, розміщених на 18 сторінках. Список використаних джерел налічує 206 найменувань і розміщений на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету та завдання, об'єкт і предмет дослідження, визначено методи, наукову новизну, висвітлено практичне значення та апробацію одержаних результатів.

У першому розділі – **«Теоретичні засади використання заощаджень населення в розвитку економіки»** – досліджено еволюцію теоретичних підходів до визначення сутності, мотивів та механізму формування заощаджень населення; розвинуто теоретичне обґрунтування специфічних рис заощаджень населення; розглянуто структуру фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції.

Досвід розвинутих країн засвідчує, що внутрішні фінансові ресурси економіки є основою стійкого економічного зростання. При цьому населення бере участь у формуванні таких ресурсів через накопичення заощаджень населення. Вивчення теоретичних поглядів на змістовно-функціональні

характеристики заощаджень населення створили необхідне наукове підґрунтя для уточнення цієї дефініції, яку запропоновано розглядати через систему відносин, що виникають щодо отримання доходу населенням та відокремлення певної його частки з метою збереження у вигляді різних форм накопичення коштів, майна та багатства з урахуванням очікувань щодо компенсації зміни їхньої вартості в часі. Запропоноване визначення, на відміну від наявних, дає змогу сфокусувати увагу на меті здійснення заощаджень населенням та визначити ключові мотиви їх накопичення.

Заощадження є однією з форм втілення фінансової поведінки населення, яка відображає комплексну взаємодію його раціональних та емоційних мотивів. Запропонований підхід до дослідження природи заощаджень населення ґрунтується на класифікації мотивів економічної поведінки та, на відміну від відомих, дозволив поєднати існуючі мотиви населення при накопиченні заощаджень у дві основні групи: страхові (мають на меті покриття непередбачуваних витрат) та накопичувальні (мають на меті збереження купівельної спроможності заощаджень та їх примноження з метою забезпечення стабільного рівня споживання в майбутньому), що, своєю чергою, дає змогу комплексно дослідити види та форми заощаджень населення, які їм відповідають за параметрами рівня ризику, ліквідності та очікуваної дохідності.

Особливості агрегації та використання заощаджень населення було розглянуто з позиції поведінкових фінансів, що дозволило виокремити причини та фактори, які зумовлюють ці процеси. На основі здійснених узагальнень було обґрунтовано необхідність доповнення класифікації заощаджень населення такою ознакою, як ступінь їх участі в економічних та інвестиційних процесах. Відповідно до вказаної ознаки було здійснене таке групування заощаджень населення: 1) *пасивні*, які практично не залучені до економічних процесів та зберігаються в готівковій формі або у вигляді дорогоцінних металів та інших коштовних речей; 2) *умовно-активні*, що здебільшого включають депозитні та ощадні внески тощо, тобто залучаються до економічних процесів та перетворюються в інвестиції лише через мережу фінансових посередників; 3) *активні*, які є вкладеннями в різноманітні інструменти фінансового ринку та, по суті, прямо трансформуються у відповідні форми інвестицій. Запропонована класифікація опосередковує заощадження населення не лише за рівнем їх участі в економічних процесах, а й відображає процес їх трансформації у фінансові активи та інвестиційний ресурс для економіки, що реалізується через відповідний фінансовий механізм (рис. 1).

На основі встановленої автором класифікації заощаджень населення та визначення напрямів їх можливого використання в економіці було запропоновано розуміти трансформацію заощаджень населення в інвестиції як процес перетворення тимчасово вільних коштів (грошових ресурсів) у фінансові та нефінансові (матеріальні й нематеріальні) активи з метою отримання майбутнього доходу на ці вкладення чи збереження їхньої вартості.

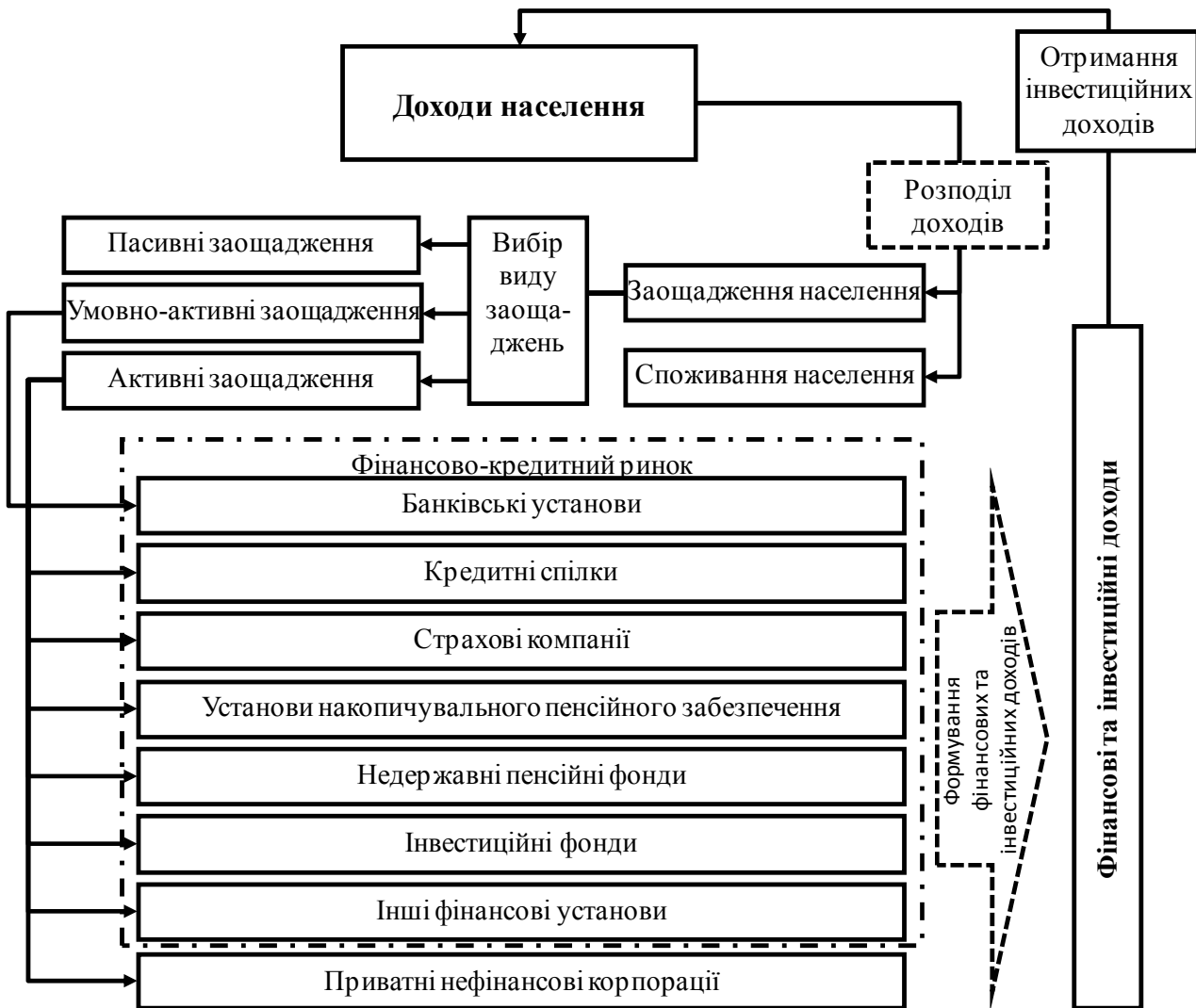

Рис. 1. Графічна візуалізація формування та трансформації заощаджень населення

Джерело: складено автором.

Окреслене дало змогу розкрити особливості функціонування фінансового механізму трансформації заощаджень населення та уточнити його в розрізі видів заощаджень, форм та інструментів їх накопичення, суб'єктів фінансового ринку, важелів та інструментів, що визначають раціональні мотиви домогосподарств. Доведено, що при розгляді інформаційного забезпечення у структурі фінансового механізму трансформації заощаджень населення особливого значення набуває врахування такої внутрішньої властивості ринку фінансових послуг, як асиметрія інформації. Акцентовано, що її проявом є скриті характеристики умов залучення заощаджень та скриті дії будь-якого учасника, що суттєво впливає на вибір форми заощаджень, а нівелювання негативних наслідків прояву асиметрії інформації забезпечується підвищенням фінансової обізнаності населення щодо вибору потенційних форм заощаджень, їх ризиковості та впливом на ощадно-інвестиційну поведінку населення, зумовлену мотивацію накопичення заощаджень населення в конкретних видах та формах (рис. 2).

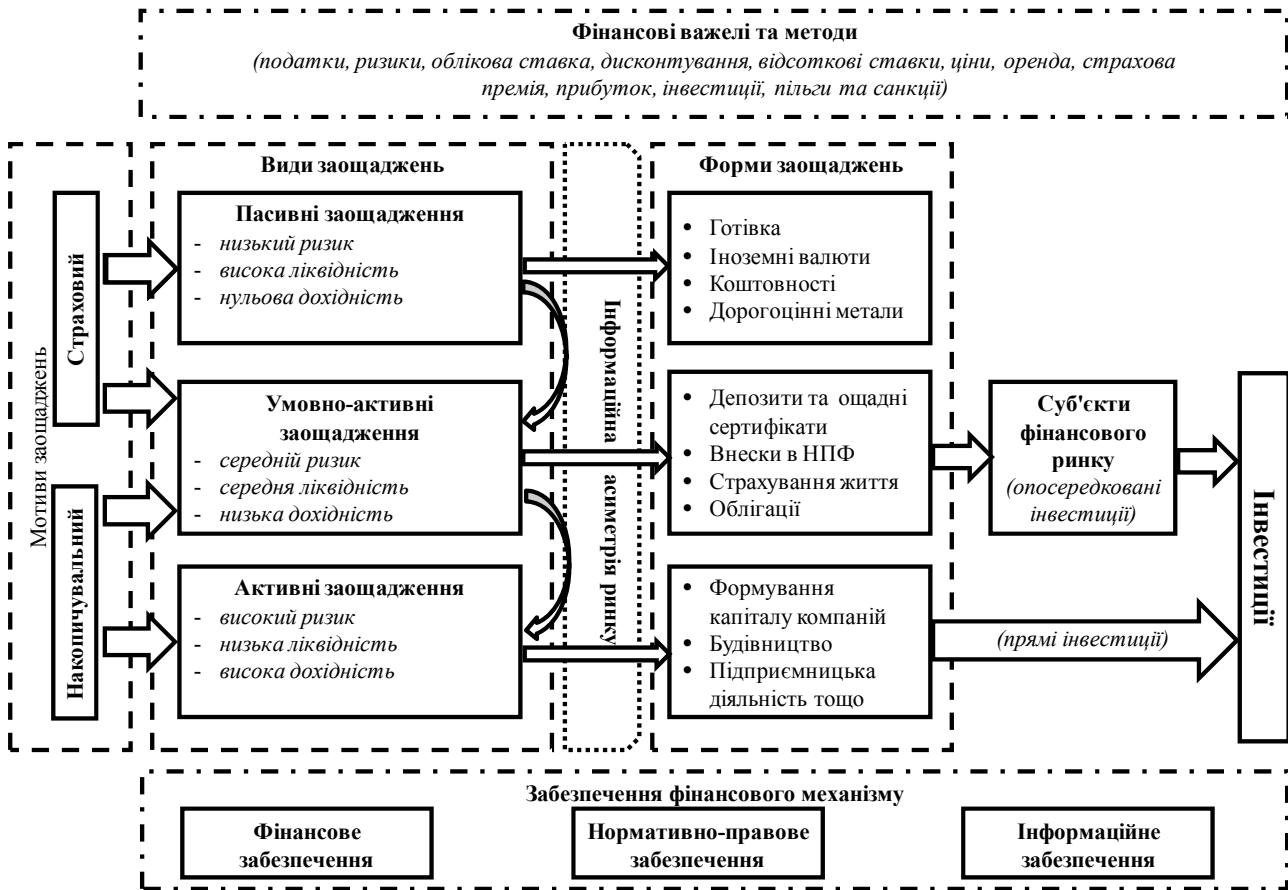

Рис. 2. Теоретична конструкція фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції

Джерело: складено автором.

Швидкість перетворення заощаджень у фінансові активи безпосередньо пов'язана з рівнем ефективності функціонування фінансового механізму та рівнем розвитку фінансового сектору, створення позитивних умов для поширення процесу активізації заощаджень населення та перетворення їх в інвестиції та подальшого зростання економіки. При цьому особливості фінансової поведінки населення відіграють визначальну роль, оскільки фактично демонструють рівень схильності населення до ризику, що реалізується через зберігання заощаджень у найбільш ліквідній чи навпаки найбільш дохідній формах.

У другому розділі – **«Комплексна оцінка діючої практики трансформації заощаджень населення в Україні»** – проаналізовано тенденції формування заощаджень населення та їх розміщення на фінансовому ринку України; ідентифіковано чинники формування ощадної та інвестиційної поведінки населення; охарактеризовано світовий досвід використання заощаджень населення як джерело інвестицій у розвиток економіки.

Обґрунтовано, що оцінювання сучасного стану використання заощаджень населення як потенційного інвестиційного ресурсу економіки доцільно здійснювати шляхом проведення комплексної діагностики структури доходів та витрат населення, особливостей діяльності основних суб'єктів ринку фінансових послуг, обсягів акумульованих умовно-активних та активних

заощаджень. Такий підхід уможливило здійснення порівняльного аналізу альтернативних фінансових форм умовно-активних та активних заощаджень за параметрами: строковість, дохідність та ризикованість інструментів, що характеризують поточну ощадну та інвестиційну поведінку населення та дають змогу забезпечувати практичну реалізацію інвестиційного потенціалу заощаджень населення.

У роботі з позицій кількісного та якісного вимірювання здійснено діагностування сучасного стану використання заощаджень населення як потенційного інвестиційного ресурсу економіки. Обґрунтовано, що проведення комплексної діагностики в цьому контексті забезпечується реалізацією таких основних етапів аналізу: структури доходів та витрат населення, особливостей діяльності основних суб'єктів ринку фінансових послуг, обсягів акумульованих умовно-активних та активних заощаджень. На цій підставі зазначено, що формуванню та трансформації заощаджень населення в інвестиції економіки притаманні такі основні суперечності: між обсягами залучення заощаджень в інвестиційних цілях та схильністю населення до ризику при виборі форми заощаджень; між розвитком ринку фінансових послуг та станом економіки країни. Так, проведений аналіз засвідчив домінування умовно-активних заощаджень у структурі накопичення заощаджень населення в Україні, що доводить переважання страхового мотиву заощаджень над накопичувальним. Дисертантом з'ясовано, що впродовж 2005-2018 років населенням України накопичено 940 млрд грн заощаджень (рис. 3). При цьому виявлено, що домінуючою формою накопичення заощаджень населення в Україні є саме депозитні внески, загальний обсяг яких становив 530 млрд грн, або 56 % загальної вартості накопичених заощаджень за досліджуваний період. Встановлено домінування у складі умовно-активних заощаджень короткострокових та гарантованих вкладів фізичних осіб на депозитні рахунки, що є загальною тенденцією ощадної поведінки, яка характеризує схильність населення України до ризику як помірну (засвідчує переважання страхового мотиву над накопичувальним). За результатами аналізу динаміки вкладень населення у формі умовно-активних заощаджень, зокрема в інструменти недержавного пенсійного забезпечення, страхування життя, інститутів спільного інвестування (ІСІ) та ін., виявлено порівняно незначні їх обсяги щодо депозитів населення в Україні.

Спостерігається, що за період 2005–2018 рр. серед активних заощаджень населення домінуючою формою є внески в будівництво житла – майже 304 млрд грн (32 % від загального обсягу накопичених заощаджень), що суттєво перевищує обсяг інших форм активних заощаджень (близько 30 млрд грн). Зважаючи на нижчу очікувану дохідність цієї форми заощаджень населення (5–10 % річних) порівняно з банківськими депозитами (10–15 % річних), у роботі акцентовано, що зростання внесків у будівництво житла обумовлений незначною активізацією інвестиційної поведінки населення внаслідок зниження довіри до банків та інших депозитних інститутів, незначним рівнем ризику втрати основної суми внеску при будівництві житла, малою кількістю доступних альтернативних інструментів на ринку.

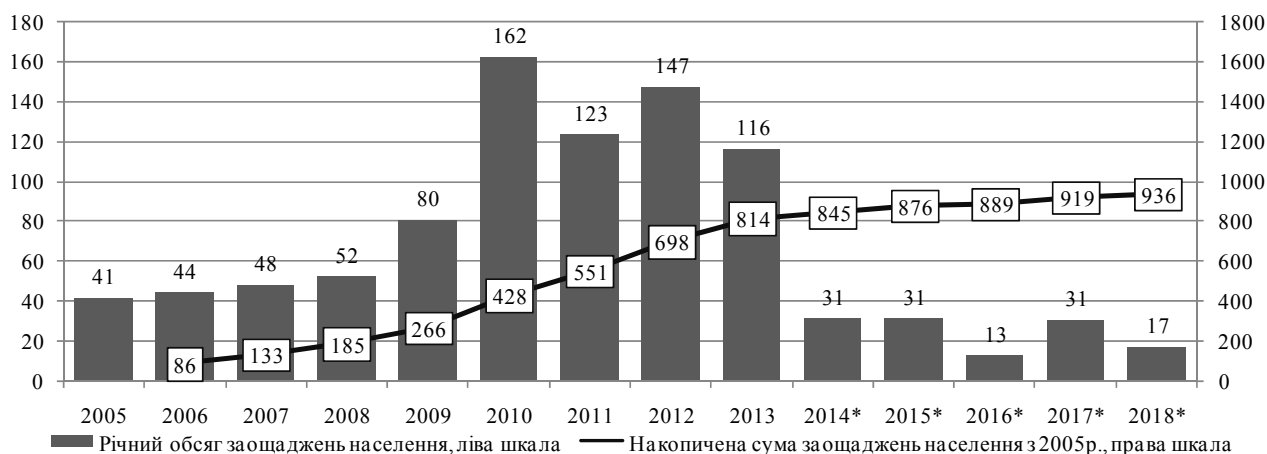

Рис. 3. Динаміка заощаджень населення щорічно та накопиченою сумою (2005–2018 рр., млрд грн)

* дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.
Джерело: складено автором.

Обґрунтовано, що формування ощадної та інвестиційної поведінки населення обумовлене їхніми сутнісними характеристиками: індивідуальністю, яка полягає в самостійності й унікальності вибору форми здійснення заощаджень; схильністю до ризику, яка проявляється через відповідний рівень оцінки та прийняття ризику; орієнтованістю на генерування доходів або збереження вартості, що полягає в бажанні примножити вартість у майбутньому, накопичити на утримання належного рівня споживання в майбутньому, на непередбачувані події, старість, уникнення падіння рівня життя в майбутньому; пошук компромісу між очікуванням доходу та уникненням втрат.

У роботі визначено основні причини схильності населення до вибору пасивної форми заощаджень порівняно з активною (дисбаланс між очікуваним рівнем доходності, ризику та ліквідності пасивних та активних заощаджень, низький рівень довіри до держави як інституту захисту прав інвестора, низький рівень довіри до інвестиційних форм акумулювання заощаджень). Схильність населення України до вибору більш консервативних інструментів накопичення заощаджень при формуванні фінансової поведінки пояснюється також внутрішньою властивістю ринку фінансових послуг – асиметрією інформації, що потребує підвищення рівня фінансової освіченості населення щодо потенційних напрямів вкладання коштів з огляду на очікувані ризики.

Аналіз досвіду зарубіжних країн засвідчив вагому роль заощаджень населення у формуванні фінансових ресурсів для розвитку національного господарства. Виявлено, що частка умовно-активних та активних заощаджень у доходах населення країн, що динамічно розвиваються, становить 20–30 % (Таїланд, Шрі-Ланка та ін.), розвинених країн (Німеччина, Франція, Великобританія, США, Японія та інших) – 5–10 %. Аргументовано, що в обох групах країн накопичується достатньо заощаджень населенням для забезпечення розвитку, що пояснюється значними обсягами доходів населення розвинених країн, більшою схильністю населення до заощаджень у країнах, що

динамічно розвиваються, високим рівнем розвитку фондового ринку, широким використанням інструментів недержавного пенсійного забезпечення та фондів спільного інвестування в обох групах країн. Відзначено, що частка умовно-активних та активних заощаджень у доходах населення України становить менше 5 %, що хоча і відповідає значенню розвинених країн, але зважаючи на низький рівень доходів населення цієї суми недостатньо для забезпечення суттєвих економічних зрушень. У роботі акцентовано на необхідності підвищення рівня реальних доходів населення в Україні, стимулюванні схильності до заощаджень шляхом відновлення довіри до фінансових інститутів та держави з метою суттєвого розширення внутрішніх джерел інвестицій та забезпечення формування внутрішніх інвестиційних ресурсів для розвитку економіки.

У третьому розділі – **«Перспективи вдосконалення фінансового механізму активізації заощаджень населення»** – обґрунтовано стратегічні імперативи трансформації заощаджень населення в інвестиції; розроблено комплекс науково-практичних рекомендацій щодо активізації схильності населення інвестувати заощадження в економіку країни; запропоновано шляхи вдосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції в економіку України.

У роботі визначено, що ключовими стратегічними напрямками трансформації заощаджень населення в інвестиції є такі: стимулювання схильності населення до активних заощаджень, що забезпечить безпосередню їх трансформацію в інвестиції; активізація умовно-активних заощаджень за рахунок вдосконалення інститутів та інструментів фінансового посередництва, а також підвищення довіри населення до таких інститутів та держави як гаранта прав інвесторів. Такий підхід сприятиме стимулюванню трансформації заощаджень населення в інвестиції шляхом підвищення схильності населення до інвестування в економіку України, розширення внутрішніх джерел інвестицій та вдосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції в контексті їх практичного втілення.

Для вдосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення в роботі обґрунтовані практичні рекомендації з нормативно-правового забезпечення потенційного зростання рівня активних заощаджень у загальній структурі заощаджень населення, які передбачають: спрощення процедури створення та ведення власного приватного бізнесу; вдосконалення законодавства у сфері захисту інвестицій та створення рівних умов для всіх учасників; підвищення рівня контролю за порушенням прав власності на приватне майно, цінні папери та корпоративну власність; вдосконалення законодавства щодо корпоративного управління бізнесом у частині посилення відповідальності перед інвесторами, розробки заходів протидії рейдерству та проявам недобросовісної конкуренції, підвищення рівня захисту прав міноритарних інвесторів.

У дисертації визначено, що необхідність активізації та трансформації заощаджень населення зумовлена значною часткою саме пасивних та умовно-активних заощаджень у структурі заощаджень населення України. Враховуючи

поточний рівень схильності населення до заощаджень та особливостей їхнього інвестиційного використання автором запропоновано комплекс науково-практичних рекомендацій, впровадження яких сприятиме створенню умов для стимулювання схильності населення до заощаджень та прискоренню їх трансформації в інвестиції економіки України. До їх числа віднесено такі: детінізація доходів і, як наслідок, заощаджень населення; практичне запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування та розвиток добровільної системи недержавного пенсійного забезпечення; підвищення рівня фінансової грамотності населення; створення умов для зростання рівня довіри до інститутів фінансового ринку шляхом додаткових гарантій, що дозволить скорегувати сприйняття рівня ризику інструментів умовно-активних і активних заощаджень та збільшити їхню частку в загальній структурі заощаджень населення в Україні.

Обґрунтовано, що теоретичні уявлення стосовно практичної реалізації фінансового механізму трансформації заощаджень населення потребують поглиблення шляхом конкретизації змісту за кожним з основних етапів трансформації заощаджень у інвестиції. До таких етапів реалізації фінансового механізму трансформації заощаджень населення запропоновано віднести: вибір моделі розвитку економіки на довгострокову перспективу; вдосконалення нормативно-правового забезпечення; посилення інституційного середовища фінансової системи; вдосконалення фінансових важелів, методів та інструментів; розвиток інформаційного забезпечення (рис. 4).

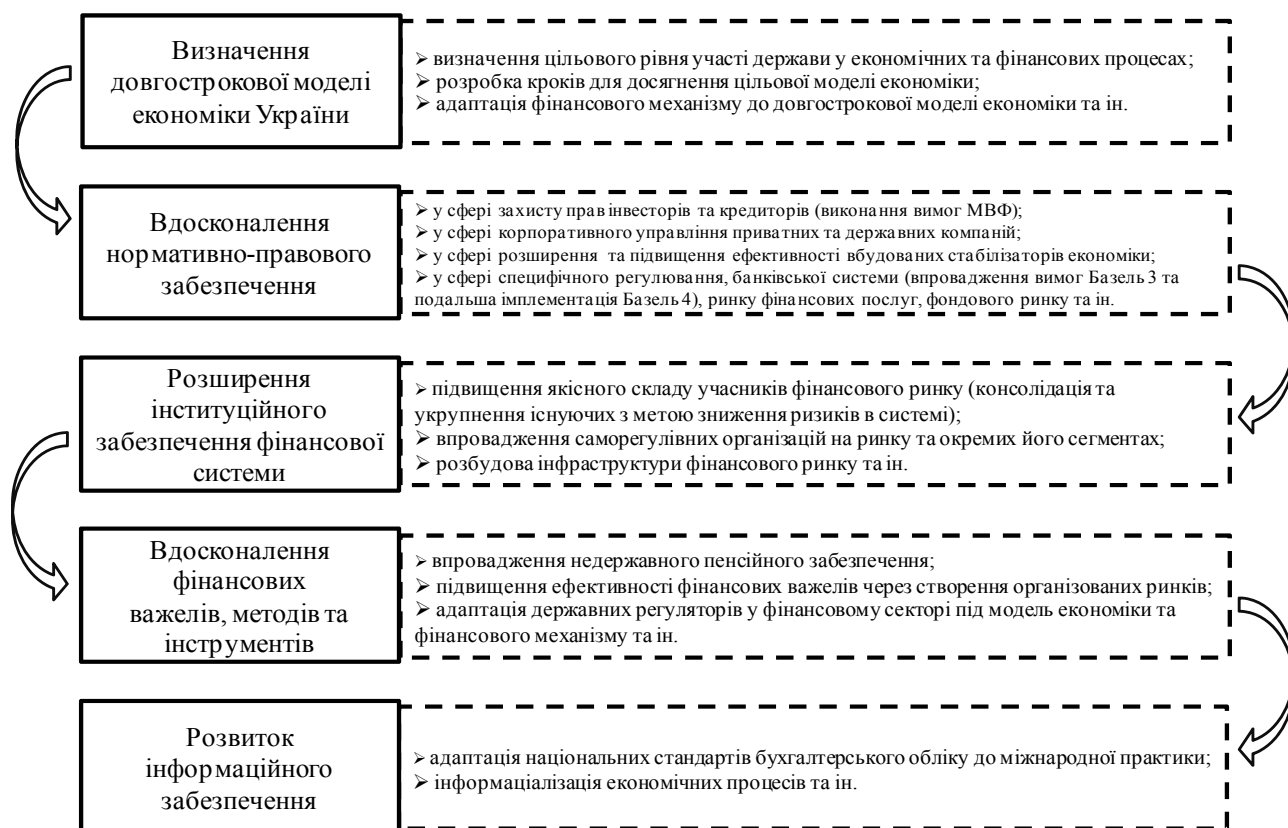

Рис. 4. Етапи вдосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення.

Джерело: складено автором.

У дисертації доведено необхідність удосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції для розвитку економіки України. У цьому контексті запропоновано реалізацію сукупності заходів, упровадження яких дасть змогу створити сприятливі умови для підвищення схильності населення до заощадження та довіри до інститутів фінансового ринку: використання додаткових інструментів гарантування заощаджень і вдосконалення інститутів із підвищення рівня убезпечення вкладів та захисту інвестицій (гарантування повної суми внесків населення за договорами страхування життя, внесків до кредитних спілок та недержавних пенсійних фондів тощо); підвищення гнучкості у строках розміщення небанківських фінансових інструментів та їх ліквідності на вторинному ринку (внески до інвестиційних фондів, цінні папери ІСІ) за рахунок функціонування фондових бірж та активізації розвитку фінансового посередництва; подолання дисбалансу очікуваного рівня доходності банківських депозитів та інших інструментів умовно-активних та активних заощаджень населення з метою забезпечення відповідної премії за ризик за більш ризиковими та менш ліквідними інструментами; завершення реформи регулювання фінансового ринку України та розподілу повноважень НБУ, Національної комісії із цінних паперів та фондового ринку та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг з метою забезпечення ефективного нагляду за діяльністю суб'єктів фінансового ринку й забезпечення прав громадян та їх захисту при формуванні й використанні заощаджень, посилення вимог до поінформованості населення щодо умов залучення й розміщення їх заощаджень.

Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують, що формування та ефективна реалізація фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції України можлива за умов підвищення рівня доходів громадян, стимулювання їх схильності до заощаджень при одночасному забезпеченні стабільності національної валюти, зміцнення довіри населення до держави (уряду) та фінансової системи загалом, мобілізації та спрямуванні заощаджень населення як довгострокових ресурсів у забезпечення зростання національної економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі узагальнено теоретико-методичні положення та запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання щодо удосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції національної економіки. Результати виконаного наукового дослідження дають змогу зробити такі висновки науково-методичного та практичного характеру:

1. Забезпечення зростання національної економіки потребує акумулювання та диверсифікації джерел внутрішніх фінансових ресурсів для довгострокових інвестицій у розбудову України. Одним із таких внутрішніх джерел є тимчасово вільні кошти населення. У дисертації увагу приділено питанню дослідження економічного змісту заощаджень населення. Для обґрунтування докладно були проаналізовані наукові погляди на природу заощаджень, підходи до трактування змісту цієї дефініції. З урахуванням

отриманих результатів запропоновано розглядати заощадження населення як систему відносин, яка виникає з виділення певної частки загального сукупного доходу фізичної особи та/або домогосподарства з метою очікування отримання доходу чи збереження вартості від накопичення коштів, майна та багатства з урахуванням зміни їхньої вартості в часі та є засобом забезпечення соціального комфорту та добробуту населення, а також ресурсом для соціально-економічного розвитку країни.

2. Виявлено за сукупністю ознак та критеріїв типологізації фінансової поведінки специфічні риси ощадної та інвестиційної активності населення України шляхом структурування мотивів заощаджень. Групування мотивів за диференціацією схильності населення до ризику при виборі форм заощаджень дало змогу виділити дві базові групи таких мотивів: страхові та накопичувальні мотиви формування заощаджень. Групування мотивів сприяло доповненню класифікації заощаджень ознакою ступеня їх участі в економічних процесах (пасивні, умовно-активні та активні) та дало змогу агрегувати ключові форми та інструменти заощаджень залежно від параметрів їх ризику, ліквідності та очікуваного рівня доходу.

3. За допомогою системного та структурно-логічного аналізу запропоновано теоретичну концепцію структури фінансового механізму трансформації населення в інвестиції. Структурно фінансовий механізм трансформації заощаджень населення в інвестиції складається з таких базових елементів: (об'єкти, принципи, методи, важелі формування та використання заощаджень; види, форми та інструменти залучення заощаджень; суб'єкти, що визначають раціональні мотиви домогосподарств; інформаційне забезпечення). Доведено, що для ефективного функціонування такого механізму в сучасних умовах його конструкт повинен враховувати внутрішню властивість ринку фінансових послуг – асиметрію інформації, що дозволить нівелювати недостатній рівень обізнаності населення щодо інститутів та інструментів ринку, низький рівень довіри до учасників фінансового ринку, підвищену схильність населення до пасивних заощаджень.

4. Удосконалено аналітичний підхід до оцінювання сучасного стану формування заощаджень населення та їх розміщення на фінансовому ринку, в основу якого покладено комплексну діагностику з позицій кількісного та якісного вимірювання. Аналіз структури заощаджень за 2005–2018 роки засвідчив, що домінуючою формою накопичення серед умовно-активних заощаджень залишаються банківські депозити (530 млрд грн у 2018 р., або 56 % від загального обсягу заощаджень), серед активної форми – спостерігається зростання інвестицій у будівництво житла (майже 304 млрд грн у 2018 р., або 32 % від загального обсягу заощаджень). Такі тенденції спричинені дисбалансом між очікуваним рівнем дохідності, ризику та ліквідності, низьким рівнем довіри до інститутів захисту прав інвестора, низьким рівнем довіри до інструментів фінансового ринку; практичною відсутністю розгалуженої системи учасників ринку та диференціації фінансових інструментів для активних заощаджень).

5. Узагальнення світового досвіду використання заощаджень як джерела інвестицій у розвиток економіки засвідчив співвідповідність розміру частки частки умовно-активних та активних заощаджень у доходах населення України

та розвинених країн (Німеччина, Франція, Великобританія, США та Японія) на рівні близько 5 %, що в грошовому вимірі суттєво різниться (майже у 20 разів обсяг заощаджень розвинених країн перевищує вітчизняні). У країнах, що динамічно розвиваються частка таких заощаджень становить 20–30 % (Таїланд, Шрі-Ланка) внаслідок підвищеної схильності до заощаджень. Для обох груп країн характерним є достатній рівень заощаджень для забезпечення розвитку економік, прозорість трансформації заощаджень в інвестиції, розвиненість інститутів фондового ринку та диференціація основних інструментів залучення активних заощаджень у економічні процеси. Це стало підставою для обґрунтування необхідності підвищення розміру доходів населення в Україні, стимулювання схильності до заощаджень шляхом відновлення довіри до фінансових інститутів та держави, розвитку інструментів фондового ринку, недержавного пенсійного забезпечення та фондів спільного інвестування.

6. Виокремлено та деталізовано базові ключові імперативи трансформації заощаджень населення в інвестиції. До їх числа віднесено такі: забезпечення макроекономічної стабільності, прозорості та фінансової стійкості; підвищення схильності населення до здійснення заощаджень шляхом запровадження гарантій на повну суму внесків у формі умовно-пасивних та активних заощаджень, забезпечення стабільності курсу національної валюти, підвищення доходів населення; підвищення вимог до відкритості діяльності учасників ринку фінансових послуг, підвищення та законодавче закріплення вимог до захисту прав споживачів та надавачів фінансових послуг.

7. Запропоновано комплекс науково-практичних рекомендацій для підвищення схильності населення до заощаджень та інвестування в економіку України. До них віднесено такі: детінізація доходів та, як наслідок, заощаджень населення; запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування та розвиток добровільної системи недержавного пенсійного забезпечення; підвищення рівня фінансової грамотності населення; створення умов для зростання рівня довіри до інститутів фінансового ринку шляхом додаткових гарантій; фінансова просвітницька робота з населенням, що дозволить підвищити рівень обізнаності населення щодо інститутів та інструментів ринку, подолати наслідки асиметрії інформації на ринку фінансових послуг.

8. Запропоновано основні шляхи вдосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиції для розвитку економіки України. До їх числа віднесено такі: використання додаткових інструментів гарантування заощаджень та удосконалення інститутів із підвищення рівня убезпечення вкладів та захисту інвестицій; підвищення гнучкості у строках розміщення небанківських фінансових інструментів та їх ліквідності на вторинному ринку за рахунок функціонування фондових бірж та активізації розвитку фінансового посередництва; подолання дисбалансу очікуваного рівня доходності банківських депозитів та інших інструментів умовно-активних та активних заощаджень населення з метою забезпечення відповідної премії за ризик за більш ризикованими та менш ліквідними інструментами; завершення реформи регулювання фінансового ринку України з метою забезпечення ефективного нагляду за діяльністю суб'єктів фінансового ринку та забезпечення прав громадян та їх повнішого захисту при формуванні та використанні заощаджень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Статті в наукових фахових виданнях та виданнях,
включених до наукометричних баз даних:*

1. Пасажко Т. С. Фінансові механізми активізації пасивних заощаджень населення. *Збірник наукових праць Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. С. 176-180. [міжнародна наукометрична база: Google Scholar] (0,5 друк. арк.)
2. Пасажко Т. С. Роль фінансово-кредитного ринку в трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси економіки. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 28. С. 134-140. [фахове видання, міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, Google Scholar]. (0,7 друк. арк.)
3. Pasazhko T. S. Present conditions and prospects of financial mechanism of transformation household saving into investment resources for Ukrainian economy. *Evropský Časopis ekonomiky a managementu (Czech Republic)*. 2015. Vol. 1. P. 13-18. [фахове видання, міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, Google Scholar]. (0,5 друк. арк.)
4. Пасажко Т. С. Фінанси домогосподарств як джерело інвестиційних ресурсів економіки. *Економіка та держава*. 2015. № 7. С. 108-111. [фахове видання, міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, Google Scholar]. (0,7 друк. арк.)
5. Пасажко Т. С. Роль заощаджень населення в економіці та фінансовий механізм їх активізації. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Економіка*. 2015. № 10/2. С. 87-94. [фахове видання, міжнародна наукометрична база: Google Scholar]. (0,7 друк. арк.)
6. Пасажко Т. С. Міжнародний досвід та національні реалії використання заощаджень населення як фінансового ресурсу соціально-економічного зростання. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2015. № 2 (222), т. 2. С. 116-120. [фахове видання, міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, Google Scholar, Polish Scholarly Bibliography]. (0,5 друк. арк.)
7. Pasazhko T. S. Household savings as a resource of Ukrainian economy growth, *The Advance Science Journal (USA)*. 2015. Vol. 4. P. 29-33. [Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, Google Scholar]. (0,55 друк. арк.)
8. **Пасажко Т. С., Шпигоцька Н. О.** Трансформація депозитів населення в інвестиційний ресурс банків. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4081> [фахове видання, міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, Google Scholar]. (0,6 друк. арк.). *Особистий внесок автора – визначено перспективи використання депозитів населення як ресурсу формування інвестицій*. (0,4 друк. арк.)
9. Пасажко Т. С. Шляхи вдосконалення фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси економіки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 10. С. 85-90. [фахове видання, міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, Google Scholar]. (0,5 друк. арк.)

10. Pasazhko T. S. Key priorities of household savings transformation in Ukraine. *Modern Science – Modeni veda*. 2017. № 9. P. 35-40. [Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, eLIBRARY.RU, Google Scholar]. (0,55 друк. арк.)

11. Pasazhko T. S. Household savings as source of sustainable economic growth in Ukraine. *Modern Science – Modeni veda*. 2018. № 9. P. 117-121. [Міжнародна наукометрична база: Index Copernicus, eLIBRARY.RU, Google Scholar]. (0,4 друк. арк.)

Опубліковані праці апробаційного характеру:

12. Пасажко Т. С. Вплив активних та пасивних заощаджень на фінансову систему. *Глобальні тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України*: зб. тез студ., аспірантів та молодих вчених Міжнар. наук.-практ. конф., 6–7 жовтня 2011 р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2011. С. 36-38. (0,25 друк. арк.)

13. Пасажко Т. С. Фінансовий потенціал заощаджень населення України. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України*: зб. тез студ., аспірантів та молодих вчених Міжнар. наук.-практ. конф., 26 жовтня 2012 р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. С. 25-27. (0,2 друк. арк.)

14. Пасажко Т. С. Фінансовий механізм трансформації заощаджень населення в інвестиційний ресурс економіки. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України*: зб. матер. X Міжнар. наук.-практ. конференції, 24–25 жовтня 2013 р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2013. С. 416-421. (0,3 друк. арк.)

15. Пасажко Т. С. Банківський механізм трансформації заощаджень в інвестиційні ресурси економіки як інструмент легалізації доходів населення. *Проблеми застосування відповідальності за ухилення від сплати податків*: матер. наук.-практ. круглого столу, 20–21 червня 2013 р. Сімферополь: Нац. ун-т ДПС України, Наук.-досл. Центр з проблем оподаткування, 2013. С. 177-181. (0,25 друк. арк.)

16. Pasazhko T. S. Current status of financial mechanism of transformation household savingin to investment resources for Ukrainian economy. *Quantitative methods in accounting and finance*: матеріали Міжнародної конференції, 24–26 червня, 2013. P. 153-163/ (0,45 друк. арк.)

17. Пасажко Т. С. Роль фінансово-кредитного ринку в трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси економіки. *Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України*: зб. матер. наук.-практ. конференції, 30–31 жовтня 2014 р. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. С. 243-245. (0,2 друк. арк.)

18. Пасажко Т. С. Роль валових національних заощаджень та заощаджень населення в формуванні фінансової безпеки держави. *Фінансова безпека в системі забезпечення національних економічних інтересів*: проблеми та перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 травня 2015 р. Полтава: ПолтНТУ, 2015. С. 216-221. (0,3 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Пасажко Т. С. Фінансовий механізм трансформації заощаджень населення в інвестиції України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Чернігівський національний технологічний університет МОН України, Чернігів, 2019.

У дисертації узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності, мотивів та механізму формування заощаджень населення. Досліджено об'єктивну необхідність та економічне призначення заощаджень населення у розширеному відтворенні економіки країни. У роботі розглянуто структуру та основні складові фінансового механізму трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси в Україні. Доповнено класифікацію заощаджень населення за формою їх участі в економічних та інвестиційних процесах: пасивні, умовно-активні та активні заощадження.

Ідентифіковано фактори впливу на ощадну та інвестиційну поведінку населення в Україні, виявлено основні тенденції трансформації заощаджень населення в інвестиції та узагальнено міжнародний досвід залучення таких заощаджень у фінансування розвитку економіки країни.

Сформульовано рекомендації щодо вдосконалення теоретичної конструкції фінансового механізму трансформації заощаджень населення з урахуванням світового досвіду. Обґрунтовано пріоритетні напрями залучення заощаджень населення до розбудови національного господарства та розроблено практичні рекомендації щодо інвестиційного використання заощаджень населення України. Запропоновано пропозиції підвищення економічної ефективності інвестиційного використання заощаджень.

Ключові слова: заощадження населення, ощадна діяльність населення, інвестиційна діяльність населення, фінансовий механізм, фінансовий механізм трансформації заощаджень населення, інвестиційні ресурси, розбудова економіки.

АННОТАЦИЯ

Пасажко Т. С. Финансовый механизм трансформации сбережений населения в инвестиции Украины.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Черниговский национальный технологический университет МОН Украины, Чернигов, 2019.

В диссертации изучено эволюцию теоретических подходов к определению сущности, мотивов и механизма формирования сбережений населения. Исследована объективная необходимость и экономическое назначение сбережений населения в расширенном воспроизводстве экономики страны. В работе рассмотрена структура и основные элементы финансового механизма трансформации сбережений населения в инвестиционные ресурсы в Украине. Дополнена классификация сбережений населения по форме их участия в экономических и инвестиционных процессах: пассивные, условно-активные и активные сбережения.

Идентифицировано факторы влияния на сберегательную и инвестиционную поведение населения в Украине, выявлены основные тенденции трансформации сбережений населения в инвестиции и обобщен международный опыт привлечения таких сбережений для финансирования развития экономики страны.

Сформулированы рекомендации по совершенствованию теоретической конструкции финансового механизма трансформации сбережений населения с учетом мирового опыта. Обоснованы приоритетные направления использования сбережений населения для обеспечения развития национального хозяйства и разработаны практические рекомендации инвестиционного использования сбережений населения Украины. Разработаны предложения по повышению экономической эффективности инвестиционного использования сбережений.

Ключевые слова: сбережения населения, сберегательная деятельность населения, инвестиционная деятельность населения, финансовый механизм, финансовый механизм трансформации сбережений населения, инвестиционные ресурсы, развитие экономики.

ABSTRACT

Pasazhko T. S. Financial mechanism of households' savings transformation into investments of Ukraine. – Manuscript.

A thesis for the degree of Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – Chernihiv National University of Technology, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernihiv, 2019.

The thesis is devoted to the study of the households' savings, saving behavior of the population and major forms in which households accumulate savings. The key elements of the financial mechanism of households' savings transformation into investment resources are analyzed. The respective recommendations for the mobilization and investment use of public savings are developed. The author focuses the research on the issue on the concept of household saving investment potential as one of the key sources of internal financial resources of the economy.

The author defines the household savings as a system of relations arising with respect to the income of the households and accumulation of a certain part of it in order to save it in various forms of accumulation of funds, property and wealth. The objective necessity and economic purpose of the households savings and its transformation into investment resources of the economy were investigated. The classification of the savings types according to their penetration into economic system and investment processes is defined, distinguishing passive savings, i.e. those that virtually do not take part in economic processes and are stored in cash or in the form of precious metals and other assets; semi-active ones, which mainly include deposit and savings deposits, etc., i.e. they are essentially involved in economic processes, but can only be converted into investments through a network of financial intermediaries; and active savings, which are investments in capital (housing) construction, share capital of enterprises and organizations, and essentially are investments.

Long-term term trends of the international experience of the investment use of savings of the households are studied. It was concluded that savings to income ratio

in Ukraine corresponds to the level of developed countries, which have a high level of incomes, while the Ukrainian households' incomes are much lower and are not sufficient for the national economy to be the source to adequate level of financial resources for investments.

The core elements of the financial mechanism of the transformation of the households savings into investments are determined. Methodological approaches to assessing the state of the functioning of the financial mechanism of transformation of public savings into investment resources of the economy and their investment and resource potential, which is reflected by the propensity to accumulation of passive and semi-active savings, are proposed within the thesis. Given the high share of passive savings held by households of Ukraine, it was concluded that the most important task of the government, the NBU, the Ministry of finance and other state institutions would be adjusting functioning of the financial mechanism and develop financial instruments and tools to convert such passive savings into active investments. That would allow mobilization of massive financial resources essential for sustainable long-term economic growth of Ukraine.

It was determined that bank deposits are the prevailing form of public savings in Ukraine, accounting for UAH 530 billion, or about 56% of the total value of accumulated households savings in Ukraine. An analysis of the dynamics of household investment in alternative financial instruments showed that their volumes are relatively insignificant, so that deposits dominate the household savings in Ukraine. As a result, it was concluded that passive savings prevail in the national economy, indicates the dominance of the insurance motive to savings as compared to the investment motive.

The author substantiates the priority measures to intensify accumulation of public savings and their use for development of the national economy, as well as develops practical recommendations on improvement of the financial mechanism of transformation of the savings of the population into the investments of Ukraine. Proposals are developed to increase the economic efficiency of investment use of public savings and increase the propensity of the population to save. Implementation of the offered proposals will increase the efficiency of interactions of the population with the financial intermediaries and will ensure the necessary prerequisites for the increase of the share of semi-active and active savings in the economy, as well as growth of investments of Ukraine.

The proposals to increase the economic efficiency of investment use of household savings in Ukraine were developed, including: development of financial intermediation institutions and instruments of stock market infrastructure aimed to effectively consolidate household savings and transform by maturity and currencies for the purpose of effective investments into national economy; completing the reform of Ukrainian financial market regulation in order to ensure effective supervision of the activities of financial market entities and ensure the rights of citizens (lenders) and their full protection in the formation and use of savings.

Keywords: household savings, households' saving activity, households' investment activity, financial mechanism, financial mechanism of household savings transformation, investment resources, economic development.